

KOUVOLAN HOVIOIKEUS

Hovioikeudenkatu 6
45100 Kouvola
kouvola.ho@oikeus.fi
Puh 029 56 40800

25.1.2013

Nro L 1

Oikeusministeriölle

Viite: Oikeusministeriön lausuntopyyntö 12.11.2012 nro OM 18/41/2010

Asia: Hovioikeuden lausunto Todistelutoimikunnan mietinnöstä "Todistelu yleisissä tuomioistuimissa" (oikeusministeriön julkaisusarja *Mietintöjä ja lausuntoja* 69/2012).

Lausuntonaan hovioikeus esittää seuraavaa:

1. Yleistä

Oikeusministeriön työryhmä ehdottaa, että todistelua koskeva oikeudenkäymiskaaren 17 luku ja siihen liittyvät todistelua yleisissä tuomioistuimissa koskevat säännökset uudistettaisiin. Hovioikeus pitää hyvänä ratkaisuna sitä, että todistelua koskevia säännöksiä uudistetaan siten, että ne muodostavat selkeän ja johdonmukaisen sekä tarkoituksenmukaisen kokonaisuuden.

2. Ehdotetuista säännöksistä

Hovioikeus pitää esitettyjä säännöksiä pääosin hyväksyttävänä. Alla esitetyn mukaisesti hovioikeus kiinnittää kuitenkin huomiota seuraaviin havaitsemiinsa epäkohtiin.

Oikeudenkäymiskaaren 17 luku 17 §

Kieltäytymisoikeutta koskevat säännökset tulisi olla hyvin selkeät ja tiukatkin. On odotettavissa, että ihmiset mielellään vetäytyvät todistamasta, jos se suinkin on mahdollista.

Laki velvoittavuudessaan ohittaa sen perustelut. Esitetyn säännöksen mukaan kaikki avopuolisot olisivat kieltäytymisoikeuden piirissä, mitä perustelujen mukaan ei kuitenkaan ole tarkoitettu. Lisäksi ehdotettu lakiteksti sanamuodon mukaisesti on ymmärrettävissä siten, että myös entinen avopuoliso olisi kieltäytymisoikeuden piirissä. Perustelujen mukaan näin ei kuitenkaan pääsääntöisesti ole, ellei entisellä avopuolisolla ole säännöksen tarkoittamaa läheistä suhdetta asianosaiseen. Ehdotettu lain säännös suhteessa perusteluihin on epätasällinen. Lakitekstin alku näiltä osin voisi korjattuna kuulua:

"Asianosaisen nykyinen tai entinen puoliso, nykyinen avopuoliso, sisarus .."

Avopuolison määritelmä on syytä ottaa lainsäädännökseen, jotta soveltamiskäytäntö olisi yhteneväinen koko maassa. Joka tapauksessa säännös tulee aiheuttamaan käytännössä ongelmia esimerkiksi esitutkintavaiheessa. Kuinka poliisimies voi arvioida, onko kuulusteltavalla esimerkiksi avoliiton päättymisen jälkeen vielä sellainen läheinen suhde asianosaiseen, mikä oikeuttaisi kieltäytymiseen todistamasta.

Esitetyt säännökset lähtevät myös siitä, että asianomistaja, jolla ei ole vaatimuksia, on todistaja. Hovioikeus asettaa kyseenalaiseksi, alla kohdassa oikeudenkäymiskaaren 17 luku 29 § tarkemmin esitetyn mukaisesti, onko tarpeen siirtyä tällaiseen järjestelmään.

Oikeudenkäymiskaaren 17 luku 29 §

Esityksen mukaan tarkoitus on luopua ns. kuultavista, ja jokaista muuta kuin asianosaista voitaisiin kuulla todistajana.

Nykyjärjestelmä, jossa esimerkiksi asianomistajia ja kanssasyytettyjä kuullaan todistelutarkoituksessa, ei ole osoittautunut ongelmalliseksi, vaan järjestelmää voidaan pitää toimivana ja selkeänä. Esityksen perustelut (s. 50-52) järjestelmästä luopumisen puolesta eivät ole vakuuttavat. Ainoastaan se seikka, että nykyisin toimiva järjestelmä on poikkeuksellinen, ei ole riittävä muutosperuste. Lisäksi uusi järjestelmä toisi mukanaan myös poikkeuksia siitä, etteivät kaikki todistajia koskevat säännökset heitä koskisi. Oikeutetusti voidaan kysyä, tuovatko uudet säännökset selkeyttä nykyjärjestelmän tilalle.

Millä nimikkeellä nykyisessä järjestelmässä kuultavina pidettyjä henkilöitä kutsutaan? Ovatko esimerkiksi liikenne rikosasian yhteydessä kuultavaksi kutsuttu vakuutusyhtiö tai alaikäisen vastaajan ollessa kyseessä kuultavaksi kutsuttu sosiaalityöntekijä todistaja, asianosainen vai jotain muuta?

Hovioikeus katsoo olevan erikoista, että todistajana käräjäoikeudessa ollut henkilö voi muuttua asianosaiseksi myöhemmin valitusvaiheessa. Kuinka käytännön tasolla tällaisen henkilön oikeussuojasta huolehditaan, jotta hän esimerkiksi saa tiedon muutoksenhakuoikeudestaan.

Ongelmallisena asianosaisten oikeusturvan kannalta voidaan pitää myös sitä, että vasta käräjäoikeuden istunnossa vaatimusten selvityksessä ilmenee, kuka on asianomistaja ja kuka todistaja. Kysyä voidaan, missä ominaisuudessa asianomistajat ja todistajat kutsutaan käsittelyyn.

Rikoskumppanille myönnettävä "todistajan status" on yhtä arveluttava. Mikä merkitys tällaisen henkilön nimeäminen todistajaksi on? Käytännössä rikoskumppaneita on kuultu ongelmitta todistelutarkoituksessa kanssasyytetyn jutussa. Vaikka todistajilta ei edellytetä puolueettomuutta itse asiaan, voitaneen lähtökohtaolettamana kuitenkin edellyttää, että todistaja puhuu tiedoistaan "siitä mitään salaamatta jne." Rikoskumppani ei aina näin toimi. Mikäli rikoskumppania ehdotetulla tavalla kuullaan esimerkiksi hovioikeudessa todistajana, saattaa yleinen luottamus oikeudenhoitoon ja tuomioistuinlaitokseen kärsiä.

Oikeudenkäymiskaaren 17 luku 38 §

Säännökseksi esitetään, että näyttönä voidaan esittää tuomioistuimelle esine tai asiakirja taikka toimittaa sellaisen esineen, jota ei voida hankaluudella tuoda

tuomioistuimeen, tai kiinteän omaisuuden tai paikan taikka muun kohteen katselmus. Esitetty lainkohta on kielellisesti epäselvä katselmuksen osalta, koska katselmusta ei esitetä näyttönä, vaan tuomioistuin voi toimittaa katselmuksen, jossa tuomioistuin itse tekee havaintoja kohteesta.

Säännös voisi korjattuna kuulua näin:

"Näyttönä voidaan tuomioistuimelle esittää esine tai asiakirja. Tuomioistuin voi toimittaa sellaisen esineen, jota ei voida hankaluuksella tuoda tuomioistuimeen, tai kiinteän omaisuuden tai paikan taikka muun kohteen katselmuksen, joka voidaan ottaa näyttönä huomioon."

Oikeudenkäymiskaaren 17 luku 44 §

Hovioikeus viittaa edellä mainitsemaansa kuultavien asemaa koskevaan osioon. Ehdotetaan, että esitetystä lainkohdasta poistetaan kohta 3.

Oikeudenkäymiskaaren 17 luku 62 §

Jos todistajien piiri laajennetaan ehdotuksen mukaisesti koskemaan myös rikoskumppaneita, on oletettavaa, että niskoittelua esiintyy nykyistä enemmän. Kohtuullista olisi, että tuomioistuin yhä voisi viran puolesta velvoittaa todistajat korvaamaan asianosaisille niskoittelusta aiheutuneet oikeudenkäyntikustannukset. Ehdotetaan, että nykyinen säännös jätettäisiin lakiin.

Oikeudenkäymiskaaren 17 luku 65 §

Esitetystä lainkohdasta jää epäselväksi onko valittajana olevalla vastaajalla oikeus korvaukseen, jos häntä kuullaan hovioikeudessa toisen valituksen yhteydessä. Vallitsevan käytännön mukaan tällainen vastaaja saa valittajastatuksen eikä hänellä ole oikeutta korvaukseen. Tältä osin lainkohtaa tulisi selkeyttää.

Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa 5 luku 11 b §

Esitetyn lainkohdan mukaan anonymististä todistelusta päättää käräjäoikeus. Perusteluissa on todettu, että jos pääasian muutoksenhakuvaiheessa ilmaantuisi uusi todistaja, jota vaaditaan kuultavaksi anonymisti, anonymiteetin ratkaisisi käräjäoikeus. Hovioikeus katsoo, että sen tulisi saada itse päättää anonymististä todistelusta, koska hovioikeus muutoinkin tekee todistelua koskevia ratkaisuja, kuten todistelun rajaamispäätöksiä. Ehdotettu järjestely asian käsittelemisestä käräjäoikeudessa voi viivästyttää jutun käsittelyä hovioikeudessa.

Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa 6 luku 7 §

Esitetyn lainkohdan 2 momentti on vaikeaselkoinen. Säännöksen 2 momentti ei ole ymmärrettävissä.

Säännös voisi korjattuna kuulua näin:

"Asianomistajan kuuleminen todistelutarkoituksessa voidaan toteuttaa tarvittaessa käyttäen videoneuvottelua tai muuta soveltuvaa teknistä tiedonvälitystapaa noudattaen soveltuvien osien, mitä oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 51 tai 52 §:ssä säädetään."

Lausunto on valmisteltu työryhmässä, jonka puheenjohtajana on ollut hovioikeudenlaamanni Seppo Ikävalko ja jäseninä hovioikeudenneuvokset Helena Hennen ja Tarja Huossa. Työryhmän sihteerinä on toiminut viskaali Ritva Eerola.

Presidentti

Pertti Nieminen

Viskaali

Ritva Eerola